

ВИСНОВОК
ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ,
ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ
РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ
Новоселецької Ірини Едуардівни
«Розвиток художньо-творчих здібностей дітей п'ятого року життя
засобами мистецтва», поданої на здобуття наукового ступеня
доктора філософії зі спеціальності 012 Дошкільна освіта
(галузь знань 01 Освіта/Педагогіка)

Дисертацію Новоселецької Ірини Едуардівни «Розвиток художньо-творчих здібностей дітей п'ятого року життя засобами мистецтва», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 012 Дошкільна освіта, виконано на кафедрі дошкільної освіти Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка. Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 11 від 24.11.2016 р.) та узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології Національної академії педагогічних наук України (протокол № 1 від 31.01.2017 р.).

Дисертаційну роботу виконано в межах реалізації наукової теми кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка «Нова стратегія підготовки педагога дошкільної освіти в умовах євроінтеграції», номер державної реєстрації 0116U002963; 2015-2020 рр.

З метою підготовки висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації «Розвиток художньо-творчих здібностей дітей п'ятого року життя засобами мистецтва» вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 1 від 21.01.2021 р.) визначено, що попередня експертиза дисертації проводитиметься на базі кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка та призначено двох рецензентів:

1. *Желанову Вікторію В'ячеславівну*, професорку кафедри теорії та історії педагогіки Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса

Грінченка, докторку педагогічних наук, доцентку;

2. *Вертугіну Валентину Миколаївну*, старшу викладачку кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидатку педагогічних наук.

Актуальність теми дослідження. Реалізація креативно зорієнтованої освіти є відносно новим напрямом вітчизняної педагогічної теорії та практики, що активно розвивається в сучасному науковому й освітньому просторі України. Враховуючи специфічні особливості дошкільного віку (вибірковість із «рефлексом свободи», прагнення до творчої ініціативи, фантазування, пріоритетність емоційно-чуттєвої сфери та ін.), варто відзначити сензитивність цього надто важливого етапу в житті людини в контексті розвитку художньо-творчих здібностей особистості, а також суттєвий розвивальний потенціал різних просторових, часових видів та засобів мистецтва.

Дітям цифрової ери, які вирізняються не тільки емоційною, а й інтелектуальною самобутністю, сучасні виклики життя є звичними умовами буття. Їхній світ цінностей відмінний вже навіть від цінностей їхніх батьків, не говорячи про старше покоління, значною мірою підпорядкований онлайн-соціалізації, що відбувається як у результаті стихійного впливу оточення, так і керованого впливу з боку дорослого. Мотиватором особистісного розвитку дитини, має стати компетентний педагог, який здатний встановлювати рівновагу між чуттєвими підходами й традиціями європейського раціоналізму щодо розвитку молодого покоління, педагог, який розвиває не тільки критичне мислення, а й почуття прекрасного, володіє методикою художньо-продуктивного образотворення, що сприяє створенню дитиною різноманітних художніх виробів й образів на основі усвідомлення власних почуттів тощо. Кожна українська дитина повинна мати доступ до якісної дошкільної освіти, що сприятиме цілісному розвитку, формуванню особистості, розвитку творчих здібностей дитини, набуттю нею соціального досвіду. Держава бере на себе зобов'язання оновлення змісту й методики освітнього процесу в закладах позашкільної освіти, розширення форм здобуття дошкільної освіти, які відповідають сучасним потребам розвитку дитини

з метою досягти показників, співмірних Європейського Союзу, що передбачає охоплення 95% дітей від 4 до 6 років дошкільною освітою.

Зазначені орієнтири дошкільної освіти задекларовано в таких актах законодавства в сфері освіти, як: Закони України «Про освіту» (2017 р.), «Про позашкільну освіту» (2000 р.), «Про дошкільну освіту» (2001 р.), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, схвалено Указом Президента України (2013 р.), Базовий компонент дошкільної освіти (2021 р.), Проєкт концепції позашкільної освіти (2019 р.), що ставлять за мету освіти – трансформацію системи дошкільної, позашкільної освіти, що орієнтується на потреби та запити здобувачів освіти, надання доступної та територіально наближеної освітньої послуги; розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

Окреслені об'єктивні детермінанти зумовлюють необхідність обґрунтування, розробки й експериментальної верифікації методики розвитку художньо-творчих здібностей дітей 5-го року життя в умовах початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах. Факт актуальності поданого дослідження підтверджується низкою визначених авторкою суперечностей теоретичного й методичного характеру, що, безумовно, потребують невідкладного розв'язання, а саме: протиріччя між потребою суспільства в розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку й недостатньою розробленістю даної проблеми в практиці мистецької освіти; між комплексним характером розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку та відсутністю взаємозв'язку між змістом та формами організації різних видів творчості дітей у практиці організації додаткової мистецької освіти; між необхідністю врахування особливостей розвитку художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах засобами мистецтва та потребою оновлення змісту й методики освітнього процесу в них.

Отже, в світлі сказаного, проблема, що порушується в дисертації Новоселецької Ірини Едуардівни «Розвиток художньо-творчих здібностей дітей п'ятого року життя засобами мистецтва», вбачається актуальною й доцільною.

Об'єктом дослідження є художньо-творчий розвиток дітей дошкільного віку.

Предметом – методика розвитку художньо-творчих здібностей дітей п'ятого року життя в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах.

Мета дисертаційної роботи полягає в розробці та експериментальній перевірці методики розвитку художньо-творчих здібностей дітей п'ятого року життя засобами мистецтва.

Мета дослідження конкретизована в таких **завданнях**:

1. Проаналізувати розвиток художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку як психолого-педагогічну проблему.
2. Розкрити специфіку використання засобів мистецтва в роботі з дітьми 5-го року життя та їх вплив на розвиток творчої особистості.
3. Визначити сутність, структуру, критерії, показники та рівні розвитку художньо-творчих здібностей дітей 5-го року життя в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах.
4. Обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методику розвитку художньо-творчих здібностей дітей 5-го року життя.

Методи дослідження. Достовірність й надійність наукових результатів рецензованої роботи забезпечена використанням комплексу методів дослідження. Позитивним є те, що методи добиралися відповідно до завдань конкретного етапу дослідження, прийоми та операції з теоретичним і фактичним матеріалом здійснювалися в послідовності, відповідно до програми дослідження. Отже для досягнення мети та вирішення поставлених завдань було застосовано: *теоретичні методи* – аналіз та узагальнення філософської, педагогічно-психологічної, культурологічної літератури, актів законодавства в сфері освіти з метою уточнення поняттєво-категоріального апарату дослідження, вивчення теоретичних аспектів, позицій та поглядів науковців і практиків на означену проблему; систематизація й узагальнення отриманих експериментальних даних; *емпіричні методи* –

педагогічне спостереження, бесіда, тестові завдання, педагогічний експеримент для встановлення рівнів розвитку художньо-творчих здібностей дітей п'ятого року життя; практично-творчі завдання (малювання після прослуховування музичних творів, асоціативне малювання); оцінювання продуктів творчості з метою фіксації розвиненості художньо-творчої активності дошкільників засобами образотворчого й музичного мистецтва; педагогічний експеримент для перевірки методики розвитку художньо-творчих здібностей означеної якості; *методи математичної статистики* – для визначення статистичної значущості отриманих у ході експерименту результатів.

Особиста участь автора в отриманні конкретних наукових результатів, викладених у дисертації. Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлено власні ідеї й напрацювання авторки, що уможливили розв'язання завдань дослідження. Робота містить теоретичні та практичні положення й висновки, сформульовані дисертанткою особисто. Використані в дисертації концепції, ідеї, підходи інших науковців мають відповідні посилання і застосовані лише для підкріплення й аргументації ідеї дисертаційної роботи. Цитування та посилання виконано коректно, з дотриманням бібліографічних вимог та базових положень наукової етики. Положення дисертації, що виносяться на захист та висновки зроблено самостійно. Їх апробовано у 7-ми одноосібних публікаціях. Здобувачка має одну спільну наукову публікацію – Беленька Г. В., Новоселецька І. Е. (2020). Розвиток художньо-творчих здібностей дітей 5-го року життя: критерії та показники. *Vzdelávanie a spoločnosť V*. Prešovská univerzita v Prešove. Slovakia. С. 20-23. ISBN 978-80-555-2438-2. Slovakia. С. 20-23. URL: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova14>. Цей факт зазначено в дисертації із окресленням особистого внеску в дану публікацію.

Наукова новизна одержаних результатів. Аналіз наукової новизни представленого дослідження дає підстави констатувати, що авторкою *вперше*: визначено сутність, структуру, критерії, показники та рівні розвитку художньо-творчих здібностей дітей 5-го року життя в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах; доведено вплив мистецтва на загальний

художньо-творчий розвиток дітей 5-го року життя; визначено особливості сприйняття різних видів мистецтва дітьми 5-го року життя; розроблено методику розвитку художньо-творчих здібностей дітей 5-го року життя засобами мистецтва; *уточнено* сутність поняття «художньо-творчі здібності» стосовно дітей дошкільного віку; *подальшого розвитку* набув інтегративний підхід до художньо-творчого розвитку дітей дошкільного віку.

Наукове значення результатів дослідження акумулюється в наступних позиціях:

Здійснено термінологічний аналіз понять «здібності», «творчість», «творчі здібності», «художні здібності».

Розкрито специфіку використання засобів мистецтва в роботі з дітьми 5-го року життя та їх вплив на розвиток творчої особистості.

Виділено основні критерії відбору творів образотворчого й музичного мистецтва для показу/презентації/ілюстрації дітям 5-го року життя.

Визначено сутність, критерії (емоційно-ціннісний, когнітивно-комунікативний, адаптивно-творчий), показники та рівні (високий, середній, низький) розвитку художньо-творчих здібностей дітей 5-го року життя засобами мистецтва.

Обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено методику розвитку художньо-творчих здібностей дітей 5-го року життя засобами мистецтва, що впроваджувалася відповідно до інформаційно-мотивувального, емоційно-діяльнісного, адаптивно-творчого етапів.

Репрезентовано процес підготовки, проведення та аналізу результатів експерименту, що здійснювався протягом 2018-2020 н. рр. у Київській дитячій Академії мистецтв імені М. І. Чембержі, ЗДО «Ізумруд» Кам'янської міської ради Черкаської області, ПП «Країна дитинства» м. Київ, Дитячій художній школі відділу культури Мелітопольської міської ради Запорізької області.

Результати перевірки засвідчили позитивну динаміку в розвитку художньо-творчих здібностей дітей 5-го року життя засобами мистецтва в експериментальних групах у порівнянні з контрольними, що засвідчило ефективність розробленої

методики і можливості її застосування в освітньому процесі початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів, мистецьких закладів, закладів дошкільної освіти.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Новоселецької І. Е., висловимо деякі зауваження й побажання.

1. Потребують уточнення певні позиції наукового апарату (завдання дослідження, новизна).

2. У процесі розгляду розвитку художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку як психолого-педагогічної проблеми варто було б виокремити певні наукові напрями дослідження зазначеного феномену.

3. Вважаємо, що потребує більш детального розкриття структура художньо-творчих здібностей дітей 5-го року життя й аспект суголосності з нею критеріального апарату дослідження.

4. На нашу думку, доцільно було б конкретизувати загальні висновки відповідно до завдань дисертації.

Практичне значення результатів дослідження полягає в їх достатній готовності до впровадження в освітній процес початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів. Практичні здобутки автора представлено такими напрацюваннями: запропоновано зміст та алгоритми проведення дидактичних ігор для дітей п'ятого року життя, таких як: «Ланцюжок характеристик», «Екскурсивод», «Знайди друга»; розроблено календарно-тематичне планування щодо застосування експериментальної методики розвитку художньо-творчих здібностей дітей п'ятого року життя в групах розвитку дітей дошкільного віку Київської дитячої Академії мистецтв імені М. І. Чембержі; репрезентовано методику розвитку художньо-творчих здібностей дітей п'ятого року життя засобами мистецтва під час річної педагогічної практики модулю «Позашкільні заклади освіти» студентів 4-го курсу зі спеціальності 012 Дошкільна освіта; представлено розробку виховного заходу з теми «Використання картин видатних художників у роботі з дітьми дошкільного віку» для студентів 4-го курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта, що

впроваджувався в позааудиторній роботі студентів; модифіковано робочу програму навчальної дисципліни «Методика викладання фахових дисциплін» Змістовий модуль 6. Викладання курсу «Арт-освіта дітей дошкільного віку» в напрямі розширення уявлень майбутніх педагогів про місце творів класичного й сучасного українського та світового образотворчого мистецтва в розвитку творчої особистості, починаючи з дошкільного віку.

Використання результатів роботи. Основні положення та результати дослідження впроваджено в освітній процес Київської дитячої Академії мистецтв імені М. І. Чембержі (довідка від 09.10.2020 № 060/01/10-07/106), ЗДО «Ізумруд» Кам'янської міської ради Черкаської області (довідка від 21.12.2020 № 04/01-178), ПП «Країна дитинства» м. Київ (довідка від 15.01.2021 № 01), Дитячої художньої школи відділу культури Мелітопольської міської ради Запорізької області (довідка від 21.12. 2020 № 01/04-102).

Повнота викладення матеріалів у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Основні результати дослідження відображено у 8 публікаціях, з них 7 – одноосібні: 2 статті у наукових фахових виданнях України з присвоєнням категорії «Б», 1 стаття у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, 5 – у яких додатково відображені результати дослідження

Публікації, що підтверджують основні наукові результати дисертації.

Публікація в періодичному науковому виданні іншої держави,

яка входять до Організації економічного співробітництва

та розвитку та/або Європейського Союзу:

- Новоселецька І. Е. (2020). Діти XXI століття: розвиток засобами музики. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VIII (88), Issue: 220, 2020 Feb. p. 35-37. p-ISSN 2308-5258, e-ISSN 2308-1996. URL: www.seanewdim.com <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2020-220VI>

Публікації у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії “Б”:

- Новоселецька І. Е. (2018). Інформаційне забезпечення мистецької освіти дітей дошкільного віку. *Освітній простір України*. Наук. журн. Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ. 2018. Вип. 13. с. 179-186. ISSN 2409-9244. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/opu_2018_13_28

- Новоселецька І. Е. (2017). Актуальність розвитку художньо-творчих здібностей дітей п'ятого року життя в початкових мистецьких навчальних закладах. *Педагогічна теорія і практика: зб. наук. пр.* Київ. КиМУ. Вип. 1(6). с. 392-407. ISSN 2219-438X. URL: [http://asp.kymu.edu.ua/v/01\(6\)/19.pdf](http://asp.kymu.edu.ua/v/01(6)/19.pdf)

Публікації, у яких додатково відображені результати дослідження:

- Беленька Г. В., Новоселецька І. Е. (2020). Розвиток художньо-творчих здібностей дітей 5-го року життя: критерії та показники. *Vzdelávanie a spoločnosť V*. Prešovská univerzita v Prešove. Slovakia. С. 20-23. ISBN 978-80-555-2438-2. URL: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova14>

- Новоселецька І. Е. (2019). Роль особистості педагога у процесі мистецької освіти дітей дошкільного віку. *Scientific achievements of modern society. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference*. Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom. 6-8 November. Pp. 21-27. URL: <http://sci-conf.com.ua>.

- Новоселецька І. Е. (2018). Дошкільна освіта: від традицій до інновацій. *Матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. для студентів, магістрантів та молодих науковців (08-09 листопада 2018 р.)*. Суми : ФОР Цьома С. П. С. 376.

- Новоселецька І. Е. (2017). Вплив мистецтва на розвиток художньо-творчих здібностей дітей п'ятого року життя в початкових мистецьких навчальних закладах. *Київський університет імені Б. Грінченка, Молодий вчений* 3.2 (43.2), березень, Київ, С. 98-101.

- Новоселецька І. Е. (2017). Розвиток художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку в реаліях євроінтеграційних вимірів, *Київський університет імені Б. Грінченка, Молодий вчений* 10.2 (50.2), жовтень, Київ, С. 60-64.

На підставі вивчення тексту дисертації, наукових праць здобувачки та результатів автоматизованої перевірки на відсутність плагіату встановлено, що дисертаційну роботу виконано самостійно, текст дисертації не містить

плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

Апробація матеріалів дисертації здійснювалася на науково-практичних конференціях різних рівнів, зокрема: *міжнародних* – «Хортинг – національний бренд України у світі: олімпійська перспектива» (м. Ірпінь, 22-23 березня 2018 року), «Scientific Achievements of Modern Society» (м. Ліверпуль, 6-8 листопада 2019 року), *всеукраїнських* – «Професійна підготовка фахівців у вимірі нових освітніх реалій» (м. Івано-Франківськ, 11-12 жовтня 2018 року), «Дошкільна освіта: від традицій до інновацій» (м. Суми, 8-9 листопада 2018 року), «Ціннісні засади реалізації ідей Нової української школи» (м. Біла Церква, 12 березня 2019 року), «Інновації у професійній підготовці педагога в умовах євроінтеграції освітнього процесу: погляд науковців і практиків» (м. Київ, 15 травня 2019 року), «НУШ-ФЕСТ» (м. Київ, 16 листопада 2019 року), «Якість професійної підготовки сучасного педагога: український та європейський виміри» (м. Київ, 27 травня 2020 року).

Оцінка структури, мови та стилю дисертації. Зміст, що містить назви структурних елементів, заголовки та підзаголовки, формування дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 167 (зі змінами)), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій». Структура дисертації відповідає алгоритму здійсненого автором дослідження. Дисертацію написано науковим стилем мовлення. Матеріали наукової роботи (повідомлення, пояснення, тлумачення досягнутих наукових результатів) викладено в логічній послідовності та доступно для сприйняття.

Ознайомившись із дисертацією Новоселецької І. Е. «Розвиток художньо-творчих здібностей дітей 5-го року життя засобами мистецтва» та науковими публікаціями, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, а також, взявши до уваги результати фахового семінару, вважаємо, що:

Дисертація, виконана Новоселецькою Іриною Едуардівною на тему «Розвиток художньо-творчих здібностей дітей 5-го року життя засобами мистецтва», є самостійним науковим дослідженням актуальної проблеми, містить оригінальні підходи до розв'язання теоретичних і практичних питань, пов'язаних із розвитком художньо-творчих здібностей дітей 5-го року життя засобами мистецтва.

У дисертації отримано нові науково обґрунтовані теоретичні й практичні результати, що в сукупності сприяють підвищенню ефективності розвитку художньо-творчих здібностей дітей 5-го року життя засобами мистецтва. Зміст дисертації відповідає визначеній меті, поставлені здобувачем наукові завдання вирішені повністю, мети дослідження досягнуто. Основні положення дисертації, задекларовані здобувачем, містять елементи наукової новизни. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам. Наукові положення, висновки та рекомендації повністю обґрунтовані та аргументовані, містять наукову новизну та отримали необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. У публікаціях здобувачки відображені базові положення дисертації.

Відповідність змісту дисертації спеціальності з відповідної галузі знань та спеціальності, з якої вона подається до захисту. За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною і практичною значимістю дисертаційна робота І. Е. Новоселецької відповідає спеціальності 012 Дошкільна освіта, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. Здобувачем повністю виконано освітню та наукову складову підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти й накопичено теоретичні знання, уміння, навички та компетентності, достатні для розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, опановано методологією наукової та педагогічної діяльності.

Рекомендація дисертації до захисту. Дисертаційна робота «Розвиток художньо-творчих здібностей дітей 5-го року життя засобами мистецтва» є завершеною кваліфікаційною науковою працею з продукування нових ідей і практик педагогічної діяльності, а нові науково обґрунтовані результати в

сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, значиме для розвитку теорії та методики дошкільної освіти.

Дисертаційна робота І. Е. Новоселецької відповідає вимогам п.10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 06 березня 2019 р. №167 (зі змінами), та наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій», і може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді для здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Рецензент:

професор кафедри
теорії та історії педагогіки
Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка,
доктор педагогічних наук, доцент

В. В. Желанова В. В. Желанова

Рецензент:

старший викладач кафедри
дошкільної освіти
Педагогічного інституту,
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук

В. М. Вертугіна В. М. Вертугіна

